

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดสอนทฤษฎีศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาออลดอร์ฟและเรกจิโอ เอมีเลีย ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การกำหนดกรณีศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการเข้าถึงข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

1. การกำหนดกรณีศึกษา

การเลือกกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาควบคู่กับการตั้งคำถามวิจัย เนื่องจากกรณีศึกษาที่เลือกนี้ต้องมีหลักฐานเพื่อยืนยันคำตอบของงานวิจัย ซึ่งได้มาจากการศึกษาในสภาพที่เป็นธรรมชาติของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของกรณีศึกษาไว้ดังนี้

- 1) เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาปฐมวัยตามแนวทางการศึกษาออลดอร์ฟ และเรกจิโอ เอมีเลียอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 5 ปี
- 2) เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยผู้บริหารและครูที่จบการศึกษา และผ่านการอบรมในด้านการศึกษาออลดอร์ฟ หรือเรกจิโอ เอมีเลีย
- 3) เป็นโรงเรียนที่มีครูพิเศษสาขาศิลปะ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการจัดประสบการณ์สุนทรียะสำหรับเด็ก

การเลือกโรงเรียนอนุบาลที่เหมาะสมตามคุณสมบัติดังกล่าว ผู้วิจัยเริ่มจากการอ่านหนังสือ สอบถามจากอาจารย์ นิสิตปริญญาโท และปริญญาเอกในสาขาศิลปะศึกษาและสาขาการศึกษาปฐมวัย ในการค้นหาโรงเรียนที่เหมาะสม จากกระบวนการดังกล่าว จึงได้โรงเรียนตามคุณสมบัติข้างต้นคือ โรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาออลดอร์ฟ ได้แก่ โรงเรียนสุขสี และโรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย ได้แก่ โรงเรียนมิตรไมตรี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิควิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 4 แบบคือ

2.1 แบบบันทึกย่อ เป็นแบบบันทึกที่ใช้บันทึกขณะสังเกตเหตุการณ์หรือทันทีหลังสังเกต โดยบันทึกเฉพาะข้อความที่สำคัญๆ หรืออาจใช้คำย่อแทนเหตุการณ์ และเขียนแผนผังคร่าวๆ ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อป้องกันการลืมและช่วยรื้อฟื้นความจำ เพราะถ้าบันทึกอย่างละเอียดจะทำให้ผู้ถูกสังเกตมีปฏิกริยาที่ไม่เป็นธรรมชาติ

2.2 แบบบันทึกภาคสนาม เป็นแบบบันทึกที่ใช้เขียนขยายข้อความเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวันหนึ่งๆ โดยการนำบันทึกย่อที่เขียนไว้มาเรียบเรียงเป็นบันทึกภาคสนามโดยจดยรายละเอียดตามกรอบการสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อทบทวนให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามรูปแบบการบันทึกภาคสนาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นสิ่งที่บันทึกรายละเอียดสิ่งที่สังเกตตามความเป็นจริงได้ตามความเป็นจริงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่ใช้การตีความเบื้องต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย มาช่วยในการตีความ เน้นการแสดงความคิดเห็นของผู้วิจัยและการสร้างสมมุติฐานชั่วคราว บางครั้งต้องใช้ข้อมูลในส่วนที่ 1 หลายครั้งจึงสามารถสรุปเป็นส่วนที่ 2 ได้

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่กล่าวถึงวิธีการเก็บข้อมูลและข้อมูลที่ระลึกได้ รวมถึงวิธีที่ใช้เก็บข้อมูลได้ประสบความสำเร็จและความบกพร่อง

แบบบันทึกย่อและแบบบันทึกภาคสนามเป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลการสังเกต โดยผู้วิจัยเฝ้าดูเหตุการณ์และพฤติกรรมของบุคคลภายในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครูประจำชั้น ครูศิลปะ นักเรียน และ ผู้ปกครอง ว่ามีการกระทำ หรือกิจกรรมต่างๆ ใดๆ รวมทั้งเฝ้าดูเหตุการณ์ในลักษณะที่สำคัญ ซึ่งเป็นข้อมูลโดยตรงตามสภาพความเป็นจริง โดยผู้วิจัยสังเกตซ้ำแล้วซ้ำอีกในเหตุการณ์เดียวกัน ประกอบกับการสนทนาซักถาม และการ ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อหาความสัมพันธ์ และความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ในการสังเกตผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสังเกตตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น 2 แบบคือ

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้เข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนภายในโรงเรียน

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กระทำไปพร้อมกับการสนทนาซักถาม และการจดบันทึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่วงนอกโดยมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องหรือร่วมกระทำในเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยสังเกตอยู่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนี้ผู้วิจัยใช้ในระยะเวลาแรกของการทำงานภาคสนามเท่านั้น

2.3 แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นแบบบันทึกที่ใช้จัดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการจดยรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือการนำเทปที่ใช้บันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ มาถอดความ แบบบันทึกการสัมภาษณ์นี้แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ส่วนนำเป็นการจดบันทึกชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ ประเด็นที่สัมภาษณ์ เวลาเริ่มและสิ้นสุดการสัมภาษณ์ วัน เดือน ปี และสถานที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง เป็นการจดยรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการนำเทปที่ใช้บันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์มาถอดความ

ส่วนที่ 3 การตีความเบื้องต้นจากข้อมูลที่ได้ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตีความตามแนวทฤษฎีประกอบการแสดงความคิดเห็นของผู้วิจัย

ส่วนที่ 4 การประเมินการสัมภาษณ์ เป็นการจดบันทึกวิธีการที่ใช้ในการสัมภาษณ์ รวมทั้งประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวโดยใช้ความรู้สึของผู้วิจัย

แบบบันทึกการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในการสนทนา ซักถาม อย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ช่วยอธิบายสิ่งที่นักวิจัยพบเห็นหรือสังเกตได้ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยใช้มี 4 แบบ ตามเงื่อนไขที่ต่างกันในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1) การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบนี้ในเรื่องที่ยังไม่มีแนวคิดเฉพาะเจาะจง การสัมภาษณ์ต้องการให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีอิสระในการอธิบายความคิดทัศนคติ และการให้ความหมายต่อเหตุการณ์ต่างๆ โดยใช้วิธีการกล่าวนำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบแนวคิดความต้องการเท่านั้น ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบนี้ในระยะ 1-2 เดือนแรกของการเก็บข้อมูลในเรื่องหรือเหตุการณ์ต่างๆ

2) การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบนี้สำหรับหาคำตอบจากความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการข้อมูล

3) การตะล่อมกล่อมเกลา (probe) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบนี้เพื่อซักถามให้ได้ส่วนลึกของความคิด ความรู้สึก และข้อเท็จจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการตั้งคำถามจากเหตุการณ์สมมุติ (hypothetical question) เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

4) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key information interview) เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในระยะเวลาหนึ่งแล้ว สามารถกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ ซึ่งเป็นผู้ที่มีข้อมูลทันสมัยต่อเหตุการณ์ และเป็นผู้ที่ชอบแสดงความคิดเห็น จากการสัมภาษณ์ผู้นั้นทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ลึกเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือแนวคิดในเรื่องที่ต้องการทราบ

2.4 แบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นแบบบันทึกที่ใช้บันทึกการสังเกตสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน รวมทั้งสื่ออุปกรณ์ต่างๆ โดยแบ่งแบบบันทึกออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลที่เป็นแผนภาพ รูปภาพ ซึ่งแสดงตำแหน่งที่ตั้งรวมถึงองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ห้องเรียนและสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลบรรยาย เป็นการบรรยายถึงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ห้องเรียน และสถานที่ต่างๆ ของโรงเรียน โดยบันทึกรายละเอียดทั้งหมดรวมทั้งบรรยายภาคในสถานที่แต่ละแห่งจากการสังเกตของผู้วิจัย

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเก็บข้อมูลร่วมกับเครื่องมือต่างๆ ดังกล่าวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกการสัมภาษณ์แล้วจึงนำมาถอดข้อความภายหลัง และได้ใช้กล้องถ่ายภาพและวิดีโอในการบันทึกเหตุการณ์ สถานที่ หรือวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งผลงานของเด็ก

3. เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ศึกษาในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา 2 โรง โดยทำการสังเกตภายในชั้นเรียนโรงเรียนละ 1 ห้องเรียน และสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และครูศิลปะดังนี้

โรงเรียนที่ใช้แนวการศึกษาวอลดอร์ฟผู้ให้ข้อมูลคือ

- 1) ผู้บริหาร ได้แก่ ครูใหญ่ของโรงเรียนสุขสี

2) ครูประจำชั้น ได้แก่ ครูประจำชั้นห้องที่มีนักเรียนอายุ 4-5 ปี อยู่มากกว่าครึ่งของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ในโรงเรียนสุขสี

3) ครูศิลปะ ได้แก่ ครูสอนยูริธมี (ศิลปะการเคลื่อนไหว กับภาษา และดนตรี)

โรงเรียนที่ประยุกต์ใช้แนวการศึกษาเรกจิโอ เอมิเลีย ผู้ให้ข้อมูลคือ

1) ผู้บริหาร ได้แก่ ครูฝ่ายวิชาการในโรงเรียนมิตรไมตรี

2) ครูประจำชั้น ได้แก่ ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนมิตรไมตรี

3) ครูศิลปะ ได้แก่ ครูสอนทัศนศิลป์ และครูสอนกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะในโรงเรียนมิตรไมตรี

3.1 การศึกษาเอกสาร

การศึกษาเอกสาร เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือ บทความ และงานวิจัย จากแหล่งต่างๆ เช่น ห้องสมุด และ ERIC เกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน รวมทั้งการจัดสุนทรียศึกษาของแต่ละโรงเรียนด้วย โดยข้อมูลที่ได้จากเอกสารแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. เอกสารที่เป็นข้อมูลจากมุมมองของคนนอก จากเอกสารส่วนนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับสุนทรียศึกษา สุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย และสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของทั้งสองโรงเรียน

2. เอกสารที่ผู้วิจัยได้จากโรงเรียน เช่น จดหมายข่าว เอกสารให้ความรู้ครู หน้าเว็บไซต์ของโรงเรียน บันทึกการสอน และแฟ้มสะสมผลงานเด็ก ดังแสดงในตารางที่ 1 จากเอกสารส่วนนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญา วิธีการสอน ประวัติ และวัฒนธรรมของแต่ละโรงเรียน ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวข้องกับการจัดการสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของแต่ละโรงเรียนได้ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต

ตารางที่ 2 แสดงการศึกษาเอกสารของแต่ละโรงเรียน

เอกสาร	โรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาชาวอลดอร์ฟ	โรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย
จดหมายข่าว	/	/
เอกสารให้ความรู้ครู	/	/
Website	/	-
บันทึกการสอน	/	-
แฟ้มสะสมผลงานเด็ก	-	/

3.2 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนา ชักถามอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์หลังจากที่ครุมีความคุ้นเคยกับผู้วิจัยแล้ว เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยใช้มี 4 แบบ ตามเงื่อนไขที่ต่างกันในการเก็บข้อมูล ดังนี้

1) การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบนี้ในเรื่องที่ยังไม่มีแนวคิดเฉพาะเจาะจง การสัมภาษณ์ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการอธิบายความคิด ทศนคติ และการให้ความหมายต่อเหตุการณ์ต่างๆ โดยใช้วิธีการกล่าวนำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบแนวความต้องการเท่านั้น ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบนี้ในระยะแรกของการเก็บ ข้อมูลในเรื่องหรือเหตุการณ์ต่างๆ

2) การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ หรือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบนี้สำหรับห็นความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการข้อมูล

3) การตะล่อมกล่อมเกลา (probe) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบนี้เพื่อชักถามให้ได้ส่วนลึกของความคิด ความรู้สึก และข้อเท็จจริงของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการตั้งคำถามจากเหตุการณ์สมมุติ (Hypothetical Question) เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

4) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key information interview) เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในระยะเวลาหนึ่งแล้ว สามารถกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ ซึ่งเป็นผู้ที่มีข้อมูลทันสมัยต่อเหตุการณ์ และเป็นผู้ที่ชอบแสดงความคิดเห็น จากการสัมภาษณ์ผู้นั้นทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ลึกเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือแนวคิดในเรื่องที่ต้องการทราบ

การสัมภาษณ์ครูใหญ่ ครูฝ่ายวิชาการ ครูประจำชั้น และครูศิลปะ ผู้วิจัยทำโดยการนัดหมายกับผู้ให้สัมภาษณ์ ในวันและเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์สะดวกในการให้ข้อมูล รวมทั้งขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกด้วยเครื่องอัดเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำเทปที่บันทึกมาถอดเป็นข้อความในแบบบันทึกการสัมภาษณ์ภายหลัง

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ จากโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาของวอลดอร์ฟ ได้แก่ ครูใหญ่ ครูประจำชั้น และครูยูริธมี (ศิลปะการเคลื่อนไหวกับภาษาและดนตรี) และจากโรงเรียนเรกจิโอ เอมิเลีย ได้แก่ ครูฝ่ายวิชาการ ครูประจำชั้น และครูศิลปะ

การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ได้แก่ การสัมภาษณ์ครูใหญ่และครูฝ่ายวิชาการของแต่ละโรงเรียน สัมภาษณ์เกี่ยวกับ

- 1) ประวัติการทำงาน
- 2) ประวัติของโรงเรียน ปรัชญา ทฤษฎีการสอนเกี่ยวกับสุนทรียศึกษา
- 3) ลักษณะเฉพาะของสุนทรียศึกษาของแต่ละโรงเรียน
- 4) แนวทางในการส่งเสริมสุนทรียศึกษาของแต่ละโรงเรียน
- 5) แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครูในการส่งเสริมสุนทรียศึกษา

การสัมภาษณ์ครูประจำชั้นในโรงเรียนลูซลี สัมภาษณ์เกี่ยวกับ

- 1) ปรัชญาโดยทั่วไปของโรงเรียนซึ่งแตกต่างไปจากโรงเรียนอื่น
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศึกษา
- 3) ประสบการณ์สุนทรียะของเด็ก
- 4) ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับศิลปะที่มีความสัมพันธ์กับสุนทรียศึกษา
- 5) แนวทางในการจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมและสื่อ
- 6) รายการกิจกรรมศิลปะทั้งหมด
- 7) บทบาทครูในการส่งเสริมสุนทรียศึกษา

การสัมภาษณ์ครูศิลปะ สัมภาษณ์เกี่ยวกับ

- 1) ประวัติทางการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ หรือศิลปศึกษา
- 2) คำจำกัดความลักษณะเฉพาะของครูศิลปะ (ในแขนงของตนเอง) ในส่วนของ

สุนทรียศึกษา

- 3) ความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์สุนทรียะของเด็กในการทำงานศิลปะ
- 4) คำจำกัดความหรือบรรยายเกี่ยวกับศิลปะและการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะของ

เด็ก

- 5) บทบาทครูในการส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็ก
- 6) สิ่งต่างๆ ที่ส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะของเด็ก
- 7) แนวทางในการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก ที่ช่วยส่งเสริมประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็ก

3.3 การสังเกต

การสังเกต เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยเฝ้าดูพฤติกรรมของบุคคลและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งเป็นข้อมูลโดยตรงตามสภาพความเป็นจริง ในการสังเกตผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสังเกตที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น 2 แบบ คือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เพื่อให้เกิดความกระจ่างใน ความซับซ้อนของปรากฏการณ์และธรรมชาติของสุนทรียศึกษาของแต่ละโรงเรียน ดังนี้

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้เข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนภายในโรงเรียนและพยายามให้บุคคลภายในโรงเรียนยอมรับว่า ผู้วิจัยมีสถานภาพและบทบาทเช่นเดียวกับคนในโรงเรียน ทำกิจกรรมทุกอย่างร่วมกับบุคคลภายในโรงเรียน จนกระทั่งผู้วิจัยมีความสนิทสนมพอ จึงถามถึงโลกทัศน์ ความรู้สึกนึกคิดและความหมายที่บุคคลเหล่านั้นแสดงให้เห็นได้

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอก โดยมีได้เข้าไปเกี่ยวข้องหรือร่วมกระทำในเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยสังเกตอยู่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนี้ผู้วิจัยใช้ในระยะเวลาแรกของการเริ่มทำงานภาคสนามเท่านั้น คือประมาณ 1 เดือนแรกของการเก็บข้อมูล เนื่องจากผู้วิจัยยังกำหนดไม่ได้แน่ชัดในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเหตุการณ์ใดๆ รวมถึงผู้วิจัยใช้ในการสำรวจโรงเรียนในระยะแรก

วัตถุประสงค์ในการสังเกต เพื่อให้คำจำกัดความการส่งเสริมสุนทรียศึกษา และเพิ่มพูนประสบการณ์สุนทรียะให้กับเด็กปฐมวัย และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในการสังเกตเน้นไปที่ห้องเรียนอนุบาล และกิจกรรมศิลปะ และภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียนเช่น สิ่งแวดล้อม การตกแต่ง การประชุม และการจัดนิทรรศการต่างๆ ในการบันทึกใช้การจดบันทึก ถ่ายภาพ และบันทึกเทป วิดีโอ

การสังเกตภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียน เป็นการสังเกตวัฒนธรรมของโรงเรียน สังเกตตั้งแต่การเริ่มต้นวัน และทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน การตกแต่ง และบรรยากาศ ผลสะท้อนจากการใช้แสง สี และการระบายสี ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความงามของเด็ก ห้องกิจกรรมศิลปะ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริม

สุนทรียศึกษา และส่วนอื่นๆ ที่ผู้บริหารและครูของแต่ละโรงเรียนแนะนำ แผนที่ของโรงเรียน
สิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน และห้องเรียนศิลปะ

การสังเกตห้องเรียน ใช้เวลาในการสังเกตทั้งหมดประมาณ 1 เดือน ตั้งแต่เวลา 7.30 -
16.30 น. ของทุกวันที่เข้าไปเก็บข้อมูล การสังเกตในห้องเรียนเน้นไปที่สิ่งแวดล้อม สื่อ ของเล่น
และการตกแต่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่มีอิทธิพลและดึงดูดใจเด็ก ซึ่งมีผลต่อประสบการณ์สุนทรียะของ
เด็ก สังเกตการเล่นอิสระ การระบายสีของเด็กและส่วนต่างๆ ที่ครูแนะนำ โดยสังเกตอย่างละเอียด
รอบคอบถึงธรรมชาติในการแสดงปฏิกิริยาออกกับศิลปะของเด็ก ความสนใจเกี่ยวกับศิลปะ
จินตนาการ และจินตนาการในการเล่นของเด็ก และพฤติกรรมการตอบรับของครู การมีปฏิสัมพันธ์
กับเด็กขณะที่เด็กเล่น

การสังเกตกิจกรรมศิลปะต่างๆ ทั้งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และที่เกิดขึ้นในห้องเรียนศิลปะ
เน้นที่การสังเกตความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้น สื่อการสอนของครู แนวทางในการนำเด็ก
เข้าสู่กิจกรรม และการใช้ภาษาของครู ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์สุนทรียะของเด็ก การสังเกตเริ่ม
ตั้งแต่ก่อนที่เด็กเข้ามาในชั้นเรียน ชำนาญเข้าสู่บทเรียน และตลอดการทำกิจกรรม ความสนใจของ
เด็ก การซึมซับ ความตื่นตัว บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม ลักษณะของการใช้คำพูดของครูเกี่ยวกับ
องค์ประกอบทางสุนทรียะ การใช้คำพูดของครูอย่างมีสุนทรียะหรือการมีศิลปะในการมีปฏิสัมพันธ์

ตารางที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ส่วน สำหรับมาสังเคราะห์และบูรณาการเพื่อตอบคำถามวิจัย

คำถามวิจัย	การเก็บข้อมูล	ศึกษา เอกสาร	สัมภาษณ์	สังเกต
1. การรับรู้แนวคิด เกี่ยวกับสุนทรียศึกษา	สุนทรียศึกษา	*	○	*
	ประสบการณ์สุนทรียะ	*	○	*
	กิจกรรมศิลปะที่สัมพันธ์กับ ประสบการณ์สุนทรียะ	*	○	*
	คำจำกัดความบทบาทค.ร. ในการ สนับสนุนประสบการณ์สุนทรียะ	*	○	*
2. การประยุกต์ แนวคิดสู่การ ปฏิบัติ	สิ่งแวดล้อม สื่อการสอน และ กิจกรรม	*	*	○
	การมีปฏิสัมพันธ์	*	*	○

หมายเหตุ: ในช่องของแหล่งข้อมูลที่มีเครื่องหมาย ○ ใช้สำหรับตอบคำถามวิจัยโดยตรง

ในช่องของแหล่งข้อมูลที่มีเครื่องหมาย* ใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการตอบคำถามวิจัย

4. วิธีการเข้าถึงข้อมูล

การศึกษาการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนี้ วิธีการเข้าถึงข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน การเสนอข้อมูลควบคู่กันสามารถสะท้อนให้เห็นกระบวนการและภาพรวม ผู้วิจัยมีวิธีการเข้าถึงข้อมูลเป็นระยะเพื่อศึกษาเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง และอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด ผู้วิจัยจึงแบ่งช่วงระยะเวลาในการเข้าถึงข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละโรงเรียนดังนี้

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโรงเรียนในปีการศึกษา 2547 เป็นเวลา 5 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน ดังแสดงในตารางที่ 2 โดยเก็บข้อมูลสัปดาห์ละ 2-4 วัน ตั้งแต่เวลา 7.30 -16.30 น. และแบ่งช่วงดำเนินการเก็บข้อมูลเป็น 3 ระยะคือ

ตารางที่ 4 กำหนดการเข้าสนามวิจัย

วัน/เดือน	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์
17-21พ.ค.		เรกจิโอ	เรกจิโอ	เรกจิโอ	
24-28พ.ค.				เรกจิโอ	
31พ.ค.-4มิ.ย.					
7-11มิ.ย.			เรกจิโอ	เรกจิโอ	
14-18มิ.ย.	เรกจิโอ	เรกจิโอ	เรกจิโอ	เรกจิโอ	เรกจิโอ
21-25มิ.ย.	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	
28มิ.ย.-2ก.ค.	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ
5-9ก.ค.		วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	
12-16ก.ค.	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ		วอลดอร์ฟ
19-23ก.ค.	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ			วอลดอร์ฟ
26-30ก.ค.				เรกจิโอ	เรกจิโอ
2-6 ส.ค.	เรกจิโอ	เรกจิโอ	เรกจิโอ		
9-13 ส.ค.	วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ			
16-20ส.ค.		วอลดอร์ฟ	เรกจิโอ	เรกจิโอ	เรกจิโอ
23-27ส.ค.			เรกจิโอ		
30ส.ค.-3ก.ย.		เรกจิโอ			

ตารางที่ 4 กำหนดการเข้าสนามวิจัย (ต่อ)

วัน/เดือน	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์
13-17ก.ย.		วอลดอร์ฟ	วอลดอร์ฟ		
20-24ก.ย.	เรกจิโอ	เรกจิโอ	เรกจิโอ		เรกจิโอ
27-30ก.ย.		เรกจิโอ	เรกจิโอ		

ระยะที่ 1 การติดต่อกับกรณีศึกษาและการแนะนำตัว

การติดต่อกับทางโรงเรียนได้ดำเนินการดังนี้

ผู้วิจัยติดต่อกับผู้บริหารโรงเรียน เพื่อกำหนดวันเวลาในการแจ้งรายละเอียดและแนะนำตัวอย่างเป็นทางการ ในวันแนะนำตัวผู้วิจัยได้มอบโครงร่างงานวิจัยและกำหนดตารางเวลาในการเก็บข้อมูลให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ทราบ ผู้บริหารโรงเรียนจึงได้แนะนำถึงแนวทางในการเก็บข้อมูลและการสร้างความสนิทคุ้นเคยกับครู และศึกษาถึงการปฏิบัติตัวขณะมาเก็บข้อมูลด้วย

ระยะที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคย

การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับบุคลากรภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับโรงเรียนจากการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับแนวคิดทางการศึกษา วอลดอร์ฟกับโรงเรียนอยู่หลายครั้ง และได้เข้าไปร่วมกิจกรรมการเตรียมการในเรื่องต่างๆ ก่อนเปิดภาคเรียนกับครูในโรงเรียนเรกจิโอ จึงทำให้ปรับตัวได้ในเวลาไม่นานโดยผู้วิจัยได้มีวิธีการในการสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยดังนี้

- 1) การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับครู ส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้เวลาในช่วงที่เด็กนอนกลางวัน ในการพูดคุยสร้างความสัมพันธ์กับครู พูดคุยกันในเรื่องนัดหมายต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยมักนัดครูเพื่อพูดคุยหลังจากโรงเรียนเลิกเพื่อทบทวนกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน และเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่ผู้วิจัยสงสัย รวมทั้งพูดคุยกันถึงสิ่งที่ครูจะทำในวันถัดไปด้วย
- 2) การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับเด็ก ครูเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ เสมือนครูคนหนึ่ง เช่น การดูแลเด็กขณะเล่นในสนาม การดูแลเด็กกับประทานอาหารกลางวัน เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจและจดจำสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนได้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้ผู้วิจัยเป็นที่รู้จักของเด็กได้อย่างรวดเร็ว

3) การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับผู้ปกครอง ในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนผู้วิจัย มีหน้าที่ช่วยดูแลเด็กที่รอผู้ปกครองมารับ ทำให้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับผู้ปกครอง และอธิบายถึงการเข้ามาเก็บข้อมูลวิจัย

ระยะที่ 3 การเข้าสู่ประเด็นปัญหา

หลังจากผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับบุคลากรในโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยใช้การสังเกต และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการควบคู่กันไป เพื่อสร้างความเข้าใจในจุดต่างๆ ให้ชัดเจน
- 2) ผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์ผู้บริหารของโรงเรียนอย่างเป็นทางการภายในสัปดาห์แรก ที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลกับทางโรงเรียน เพื่อผู้วิจัยสามารถมองเห็นภาพรวมทั้งหมดของโรงเรียนได้ชัดเจนขึ้น และเห็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดสุนทรียศึกษาของทางโรงเรียนได้ชัดเจนขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการสังเกต และเก็บข้อมูลต่อไป
- 3) สัปดาห์ที่สอง ผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์ครูประจำชั้นอย่างเป็นทางการ เพื่อเจาะลึกถึงการจัดการเรียนการสอน และการจัดสุนทรียศึกษาในชั้นเรียน นัดสัมภาษณ์ผู้บริหาร ซึ่งได้แก่ครูใหญ่ของโรงเรียน
- 4) สัปดาห์ที่สาม นัดสัมภาษณ์ครูศิลปะอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ทราบถึงประสบการณ์สุนทรียะที่ได้จากกิจกรรมศิลปะประเภทนั้นๆ เป็นหลัก และการจัดสุนทรียศึกษาในช่วงกิจกรรมศิลปะนั้นด้วย
- 5) หลังจากนั้นผู้วิจัยให้เวลากับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และการวิเคราะห์ข้อมูลไปด้วย เพื่อสร้างสมมติฐานต่างๆ ในการดำเนินการต่อไป และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 ท่านเป็นครั้งคราว
- 6) ในช่วง 2-3 สัปดาห์สุดท้ายของการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้นัดสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 ท่านอย่างเป็นทางการอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจกับข้อค้นพบต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง

หลังจากที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้บริหารและครูเป็นระยะ โดยเฉพาะครูแสดงความห่วงใย ตามความคืบหน้าของงานวิจัยอยู่เสมอ ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าไปเก็บข้อมูลบางอย่างที่ไม่ครบถ้วนจนกระทั่งงานวิจัยครบถ้วนสมบูรณ์

นอกจากผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์แล้วได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เป็นข้อมูลของโรงเรียน ได้แก่ เอกสารหลักสูตร บันทึกการสอนของครู และ

จดหมายข่าว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำตลอดระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการศึกษาปรากฏการณ์จากหลายมิติ (multi-dimension) เพื่อให้เห็นภาพรวมของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

5.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย หลังจากนั้นจึงสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีดังนี้

- 1) แนวคิด ความเชื่อ และมีการรับรู้เกี่ยวกับสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
- 2) การจัดการเรียนการสอนสุนทรียศึกษาในชั้นเรียนและในกิจกรรมศิลปะ

5.2 การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความมั่นใจในความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องตามความเป็นจริง มีความตรงกันของข้อมูล ข้อมูลมีความครบถ้วนเพียงพอและตอบปัญหาของการวิจัยได้หรือไม่ การตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการดังนี้

1) เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งแล้ว ผู้วิจัยยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์คือ ครูในโรงเรียนได้ตรวจสอบทบทวน และรับรองข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการให้ความหมายของปรากฏการณ์นั้น ตรงตามที่กลุ่มบุคคลภายในโรงเรียนยึดถือ พร้อมทั้งการให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ก่อนที่ผู้วิจัยจะเขียนในบันทึกภาคสนาม

2) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบตลอดการเก็บข้อมูลมีอยู่ 3 ลักษณะดังนี้

2.1 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (data triangulation)

ผู้วิจัย ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยการสัมภาษณ์ พูดคุยกับบุคคลต่างๆ ที่ทำหน้าที่เป็น ผู้บริหารของโรงเรียน ครูประจำชั้น และครูศิลปะในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วจึงนำข้อมูลนั้นมาตรวจสอบเปรียบเทียบเพื่อยืนยันข้อสรุป

2.2 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล

(methodological triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะแตกต่างกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบคำถามวิจัยได้ครบถ้วน ในข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ และการศึกษาเอกสารต่างๆ ของทางโรงเรียน

2.3 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านสถานการณ์ (phenominal

triangulation) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ในข้อมูลเรื่องเดียวกัน ได้แก่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมศิลปะ และกิจกรรมพิเศษหรือวันสำคัญต่างๆ

ตารางที่ 5 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และด้านสถานการณ์

คำถามวิจัย		ผู้ให้ข้อมูล			วิธีการรวบรวมข้อมูล			สถานการณ์		
		ผู้บริหาร	ครูประจำชั้น	ครูศิลปะ	สังเกต	สัมภาษณ์	ศึกษาเอกสาร	กิจวัตรประจำวัน	กิจกรรมศิลปะ	กิจกรรมพิเศษ
1. การรับรู้เกี่ยวกับสุนทรียศึกษา	สุนทรียศึกษา	○	○	○	*	○	*	*	*	*
	ประสบการณ์สุนทรียะ	○	○	○	*	○	*	*	*	*
	กิจกรรมศิลปะที่สัมพันธ์กับประสบการณ์สุนทรียะ	○	○	○	*	○	*	*	*	*
	คำจำกัดความบทบาทครูในการสนับสนุนประสบการณ์สุนทรียะ	○	○	○	*	○	*	*	*	*
2. การประยุกต์แนวคิดสู่การปฏิบัติ	สิ่งแวดล้อมสื่อการสอนและกิจกรรม	*	*	*	○	*	*	○	○	○
	การมีปฏิสัมพันธ์	*	*	*	○	*	*	○	○	○

หมายเหตุ: ในช่องของแหล่งข้อมูลที่มีเครื่องหมาย O ใช้สำหรับตอบคำถามวิจัยโดยตรง
 ในช่องของแหล่งข้อมูลที่มีเครื่องหมาย * ใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการตอบคำถามวิจัย

5.3 การสร้างดัชนีและการวิเคราะห์

การศึกษาการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาออลดอร์ฟ และเรกจิโอเอมีเลีย ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนในการวิเคราะห์การรับรู้ของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ตามแนวคิดที่แต่ละโรงเรียน
- 2) ขั้นตอนในการวิเคราะห์การปฏิบัติของผู้บริหารและครู ที่สะท้อนการรับรู้เกี่ยวกับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
- 3) ขั้นตอนในการเขียนข้อสรุปย่อย เป็นการสรุปความคิดเกี่ยวกับดัชนีนั้นๆ และหาความสัมพันธ์ของแต่ละดัชนีเข้าด้วยกัน เป็นการสังเคราะห์รวบรวมข้อมูลย่อยๆ ไปสู่บทสรุปรวม
- 4) ขั้นตอนในการสร้างบทสรุป ผู้วิจัยใช้ข้อสรุปย่อยมาประมวลผลหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ข้อความที่ได้จึงเป็นข้อค้นพบและเป็นบทสรุปของการวิจัย และเมื่อพบว่ามีส่วนของบทสรุปยังไม่อาจตอบปัญหาได้ หรือนำมาเชื่อมโยงไม่ได้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ต่อด้วยการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยง

รายละเอียดของแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์การรับรู้ จากข้อมูลการรับรู้ของผู้บริหารและครูของแต่ละโรงเรียน ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วย ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูประจำชั้น และครูศิลปะ การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison)

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อใช้ในการสร้างดัชนี และลงดัชนีใน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำได้ 2 วิธีคือ

- 1) วิเคราะห์ความหมายของภาษา (manifest) โดยตรงจากการตอบคำถาม
- 2) วิเคราะห์ความหมายทางความรู้สึก หรือนัยที่แอบแฝงอยู่ (latent) ซึ่งจะรวมการตีความและนัยทางบริบท (context) ของภาษา และผู้ให้ข้อมูล

ตัวอย่างเช่น วิเคราะห์บทสัมภาษณ์ครูประจำชั้น ในโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย

ตารางที่ 6 ตัวอย่างการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ เพื่อสร้างดัชนีและข้อสรุปย่อย

บทสัมภาษณ์	ดัชนีและข้อสรุปย่อย
<p>ผู้วิจัย: โรงเรียนนี้มีลักษณะพิเศษอย่างไร</p> <p>ครูประจำชั้น: โรงเรียนนี้มีการจัดแนวการสอนตามความคิดเรกจิโอ มีการสอนในลักษณะของการทำโครงการ ในการทำ.....</p>	<p>จุดเน้นของการศึกษา คือ เน้นกระบวนการคิด การปฏิบัติ ในการสร้างความรู้ของตนเอง และการแก้ปัญหา</p>
<p>ผู้วิจัย: มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์สุนทรีย์อย่างไรบ้าง</p> <p>ครูประจำชั้น: มีงานศิลปะ มีห้อง art โดยเฉพาะ ซึ่งครูที่สอน art จะเป็นศิลปิน ไม่ใช่ครูที่สอนศิลปะโดยตรง คือจะเหมือนกับว่า เป็นศิลปินที่มีความเข้าใจเรื่องการวาดภาพ ซึ่งสามารถสื่อสารให้เด็กเข้าใจได้มากกว่าครู.....</p> <p>เพื่อเรื่องความสุนทรีย์ สามารถบรรยายออกมา โดยการสื่อสารออกมาจากการวาดภาพออกมาได้ เพราะฉะนั้นกระบวนการคิดของเด็ก เขาอาจจะไม่สามารถเขียนได้ แต่เขาสามารถสื่อความคิดของเขาโดยการวาดรูป การทำกิจกรรมต่างๆ</p>	<p>แนวคิดเกี่ยวกับสหัตริยะ ครูประจำชั้นเชื่อว่า ความสุนทรีย์สามารถสื่อสารบรรยายออกมาด้วยภาพวาดได้ สุนทรีย์คือ ความคิดที่งดงาม</p> <p>แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะ ศิลปะนำพาเด็กไปสู่ประสบการณ์ต่างๆ</p>

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น ทำให้ได้ดัชนีและข้อสรุปย่อยเกี่ยวกับข้อมูลการรับรู้ของครูประจำชั้นในด้านจุดเน้นของการศึกษา การจัดสุนทรีย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย บทบาทครูศิลปะ และแนวคิดเกี่ยวกับสุนทรีย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังตัวอย่างต่อไปนี้

การจัดการศึกษาปฐมวัย ตามแนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ
เอมิเลีย มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการคิด การปฏิบัติ ในการสร้างความรู้ของตนเอง และการแก้ปัญหาให้กับเด็ก

การจัดสุนทรีย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย คือ การจัดให้มีกิจกรรมศิลปะทั้งในห้องเรียน และในห้องกิจกรรมศิลปะต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงความสุนทรีย์ที่เด็กมีต่อ สิ่งต่างๆ ออกมาผ่านงานศิลปะ เพื่อสื่อสารกับผู้อื่น

บทบาทครูศิลปะ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ครูเชื่อว่าจะสามารถสื่อสารให้เด็กได้เข้าใจในทักษะต่างๆ ได้ดีมากกว่าครูประจำชั้น

แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียะ คือ ความสุนทรีย์สามารถสื่อสารบรรยายออกมาด้วยผลงานศิลปะต่างๆ ได้

การเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) คือ การที่ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสร้างดัชนี และลงดัชนีในข้อมูลแล้วของผู้บริหาร ครูประจำชั้น และครูศิลปะ มาวิเคราะห์ถึงความเหมือนกัน และความแตกต่างกัน ของข้อมูลในแต่ละดัชนีอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างบทสรุปจากข้อสรุปที่กล่าวถึงลักษณะร่วมของข้อมูลทั้ง 3 ชุด ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 7 ตัวอย่างการเปรียบเทียบข้อสรุปย่อยจากข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างบทสรุปย่อยและบทสรุปรวม

ดัชนี	ผู้ให้ข้อมูล		
	ผู้บริหาร	ครูประจำชั้น	ครูศิลปะ
จุดเน้นของการศึกษา	การแก้ปัญหา	การจัดการศึกษา ตาม	ครูศิลปะให้
	project work ต้องมีการแก้ปัญหากันอยู่ตลอด ต้องเป็นการร่วมกลุ่มกัน ทำงานร่วมกัน team work แล้วก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน คือ เราต้องรับฟังความคิดเห็นของเขา แล้วก็คุยได้เถียงกันได้	แนวคิดทางการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการคิด การปฏิบัติ ใน การสร้างความรู้ของตนเอง และการแก้ปัญหา	ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมหรือการสอนที่ไม่ไปก้าวก่ายกับความคิดของเด็ก ความกล้าแสดงออก
การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย	การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เกิดขึ้นตลอดทั้งวัน ทั้งในชั้นเรียน และในช่วงกิจกรรมศิลปะ	การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย คือ การจัดให้มีกิจกรรมศิลปะทั้งในห้องเรียน และในห้องกิจกรรมศิลปะต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงความสุนทรีย์ที่เด็กมีต่อสิ่งต่างๆ ออกมาผ่านงานศิลปะ เพื่อสื่อสารกับผู้อื่น	ครูศิลปะให้ ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมหรือการสอนที่ไม่ไปก้าวก่ายกับความคิดของเด็ก ความกล้าแสดงออก

ตัวอย่างบทสรุปย่อ

ผลจากการเปรียบเทียบข้อมูลพบว่า ผู้บริหารและครูประจำชั้นมีการรับรู้เกี่ยวกับจุดเน้นของการศึกษาเรกจิโอ เอมีเลีย สอดคล้องกันว่า เน้นการส่งเสริมการแก้ปัญหา Project Work ต้องมีการแก้ปัญหากันอยู่ตลอด ต้องเป็นการร่วมกลุ่มกัน ทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน และกล้าแสดงความคิดเห็น คุยได้เถียงกันได้ เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การปฏิบัติ ในการสร้างความรู้ของตนเอง

ผู้บริหารและครูประจำชั้นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยคือ การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เกิดขึ้นตลอดทั้งวัน ทั้งในชั้นเรียน และในช่วงกิจกรรมศิลปะ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกถึงความสุนทรีย์ที่เด็กมีต่อสิ่งต่างๆ ออกมาผ่านงานศิลปะ ในขณะที่ครูศิลปะมองว่า ในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กนั้น ครูจะต้องคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ครูไม่เข้าไปก้าวก่ายความคิดของเด็ก เป็นต้น

จากขั้นตอนดังกล่าว นำไปสู่การสร้างข้อสรุปย่อเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้บริหารและครูในแต่ละโรงเรียน การเขียนข้อสรุปย่อ เป็นการสรุปความคิดเกี่ยวกับดัชนีนั้นๆ และหาความสัมพันธ์ของดัชนีเข้าด้วยกัน เป็นการสังเคราะห์รวบรวมข้อมูลย่อยๆ ไปสู่บทสรุปรวม

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์การปฏิบัติของผู้บริหารและครู ที่สะท้อนการรับรู้เกี่ยวกับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ที่ได้มาจากการสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยใช้การจำแนกประเภทของข้อมูล (typologies) ออกเป็นหมวดหมู่ จากนั้นที่การสังเกตในแต่ละวัน หลังจากนั้น นำข้อมูลในแต่ละหมวดมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำข้อมูลเหล่านั้นไปทำการเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) กับข้อมูลการรับรู้ของผู้บริหารและครู เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหมือนกัน และความแตกต่างกัน ของข้อมูลการรับรู้และการปฏิบัติ

การจำแนกประเภทของข้อมูล (typologies) เป็นวิธีการนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม มาจัดแบ่งออกเป็น ชนิด จำพวก ประเภท ตามคุณลักษณะของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในแต่ละโรงเรียน ตามขอบเขตการวิจัย

ตัวอย่าง ข้อมูลจากการบันทึกการสังเกต วันจันทร์ที่ 14 มิถุนายน 2547

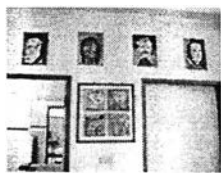
ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกต

ข้อมูลจากการบันทึกการสังเกต	ดัชนีที่พบ
<p>เมื่อเด็กๆ มากันครบทุกคนแล้ว ครูก็ชักชวนให้เด็กๆ ดูภาพผลงานการวาดภาพข้างของตนเอง เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว ซึ่งครูได้ตัดภาพมาติดไว้ที่ฝาผนัง หลังจากนั้นนางสาวถึงงานที่จะให้ทำในวันนี้ โดยครูพูดว่า "วันนี้จะให้วาดภาพคน"</p> <p>(จากวิดีโอบันทึกการสอนของครูศิลปะ)</p>	
<p>ครูชักถามเด็กถึงส่วนประกอบต่างๆ บนใบหน้าของคน โดยเริ่มจากตา จมูก ปาก และใบหู</p>	<p>กิจกรรมในห้องศิลปะ</p>
<p>ครู: จมูกมีสองรูโพรงหรือเปล่า แล้วมีอะไรอีก</p>	<p>ขั้นตอนของกิจกรรม</p>
<p>นักเรียน: ปาก</p>	<p>บทบาทครู</p>
<p>ครู: ปากมีกี่ปาก ลองมองไปที่หน้าเพื่อนสิ มีข้างบนกับข้างล่างด้วยนะ</p>	
<p>นักเรียน: มีหนึ่งปาก</p>	
<p>ครู: แล้วก็มีอะไรอีก ถ้าไม่มีสิ่งนี้เราต้องไม่ได้ยินแน่ๆ เลย มีสองข้าง</p>	
<p>นักเรียน: หู</p>	
<p>ครูนำเสนอรูปตัวอย่าง เป็นภาพวาดลายเส้น เป็นภาพที่วาดยังไม่เสร็จ สมบูรณ์โดยเฉพาะรายละเอียดในบริเวณใบหน้า พร้อมทั้งชักชวนให้เด็กๆ ดูรายละเอียดต่างๆ ภายในภาพ วาดคอด้วยนะ วาดตัวด้วย แต่ยังไม่ต้องวาดขานะ และให้เด็กๆ วาดภาพสิ่งที่ตนเองชอบบริเวณรอบๆ ภาพด้วย</p>	
<p>ครู: สมมติว่าเด็กคนนั้นเขาชอบรถ เขาก็วาดรถอยู่รอบๆ ใครชอบเรือก็วาดเรือ ใครชอบดอกไม้ก็วาดดอกไม้ ใครชอบไอศกรีม ก็วาดภาพไอศกรีมให้รอบเลย ถ้าใครชอบดอกไม้เยอะ ก็วาดภาพดอกไม้หลายๆ ดอกเลยนะคะ หลังจากนั้นก็เป็นภาระแนะนำการใช้สี วันนี้เป็นปากกา marker</p>	
<p>ครู: เดี่ยววันนี้เราใช้ marker วาดเลย <u>เปิดทางด้านเล็กนะ</u> พอเปิดแล้วรีบวาดเลยนะ วาดเสร็จแล้วเอามาเก็บที่เดิม แล้วเปิดแล้วต้องปิดด้วย ถ้าไม่ปิดแล้วเป็นอย่างไรคะ</p>	<p>สื่ออุปกรณ์ในการทำงานศิลปะ</p>
<p>นักเรียน: แห้ง ไม่มีใช้</p>	
<p>ครู: ใช่แล้วแห้งหมดเลย ถ้าเราไม่ปิดมันจะแห้ง เขียนไม่ออกเลย เพราะว่าเพื่อนบางคนลืมปิด เปิดเอาไว้มานานมาเลย เอามาวางไว้ที่นั่นนะคะ อย่าลืมปิด ถ้าใครเห็นเพื่อนลืมปิด อย่าลืมเตือนเพื่อนด้วยนะ</p>	
<p>ครู: วันนี้เราจะวาดแนวตั้งกัน</p>	
<p>นักเรียน: แนวตั้งหรือคะ</p>	
<p>ครู: พอได้กระดาษไปแล้ว ตั้งกระดาษขึ้นแบบนี้คะ เสร็จแล้ว ครูมาจะเขียนชื่อให้ เอาชื่อไว้ด้านหลังนะคะ</p> <p>หลังจากนั้นครูก็แจกกระดาษให้นักเรียนเป็นรายบุคคล โดยครูเรียกชื่อให้</p>	

ข้อมูลจากการบินที่การสังเกต

ดัชนีที่พบ

นักเรียนเดินออกมารับกระดาษ และหยิบปากกา แล้วเดินไปนั่งที่โต๊ะที่ครูจัดไว้ให้

มีผลงานนักเรียนตกแต่งอยู่ในตำแหน่ง
ต่างๆ ของห้องศิลปะ

การจัดสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน
ศิลปะสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อย

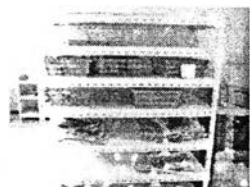
การจัดสิ่งแวดล้อม

ผลงานของนักเรียน เป็นการวาดภาพ
บนกระเบื้อง

ผลงานของนักเรียน วาดภาพ
พระเจ้าอยู่หัวและพระราชนิ

ชั้นเก็บผลงานนักเรียนแต่ละห้อง

โต๊ะตรงกลางห้องเป็นที่นั่งทำงาน
ที่ครูมอบหมายให้

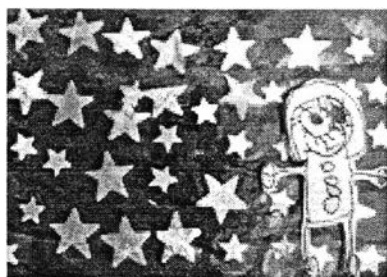
กิจกรรมที่ครูให้ทำในช่วงบ่ายคือ การวาดภาพตามคำกลอนที่ครูอ่านให้
ฟัง ซึ่งเนื้อหาที่ครูอ่านให้ฟังมีดังนี้

“เดือนเอยเดือนหงาย
ดาวกระจายแจ่มแจ้ง
สาวน้อยมาขอแบ่ง”
“ให้ไปแต่พอทา”

ครูเรียกนักเรียนมาเป็นรายบุคคล อ่านให้เด็กๆ ฟัง พร้อมทั้งถามว่า
“สาวน้อยคนนั้นเป็นอย่างไร”
“คำว่าสาวน้อยนี้ หมายถึงผู้ชายหรือผู้หญิง”
“สาวน้อยผมยาวหรือผมสั้นดี”

กิจกรรมในชั้นเรียน
สื่อการสอน
บทบาทครู

หลังจากนั้นก็ส่งกระดาษให้เด็กๆ ไปวาดภาพสว่นน้อยตามที่ตนเองคิดไว้

ขั้นตอนการทำงาน
ศิลปะ

ซึ่งหลังจากที่เด็กวาดเสร็จแล้วก็นำไปตากให้แห้ง แล้วครูนำมาตัด แล้วนำไปติดให้
บนงานที่เด็กได้ทำไว้เป็น ท้องฟ้าในคืนเดือนหงาย ที่มีดาวกระจายแจ่มแจ้ง

สื่อวัสดุในการทำงาน
ศิลปะ

หลังจากนั้นทำพระจันทร์
ด้วยการปั้นดิน

ทำสีเหลืองที่พระจันทร์ที่ปั้นเสร็จแล้ว

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถแยกข้อมูลออกเป็นหมวดต่างๆ ได้ดังนี้ กิจกรรมใน
ชั้นเรียน และกิจกรรมในห้องศิลปะ ขั้นตอนการทำงานศิลปะ บทบาทครู สื่อการสอน และ
การจัดสิ่งแวดล้อม

เมื่อจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่แล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เนื้อหา
(content analysis) ในส่วนต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กิจกรรมในชั้นเรียน ที่เป็นกิจกรรมศิลปะ คือ การทำงาน
ศิลปะกับบทกลอน กิจกรรมร้อยลูกปัด เป็นผลงานศิลปะแบบผสมผสานสื่อ
ศิลปะ (mixed media) ลักษณะขั้นตอนการทำงาน เป็นแบบ Decorate Art
คือ ค่อยแต่งเติมสิ่งต่างๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นขั้นตอน

สื่อศิลปะ สื่อที่ใช้มีความหลากหลาย ประกอบไปด้วย กระดาษ
ห่อของขวัญ ดิน ปากกากันน้ำ สีผสมอาหารที่ให้เด็กใช้แทนสีน้ำ เนื่องจาก
ครูมองว่า สีผสมอาหารให้สีที่สดกว่าสีน้ำทั่วไป

บทบาทครู ครูมีบทบาทในการชักชวนให้เด็กๆ เกิดความคิด
ต่างๆ จากบทกลอน ด้วยการสนทนาการอ่านบทกลอนให้เด็กๆ ฟัง และ
ซักถามถึงลักษณะของภาพ จากความหมายของคำต่างๆ ในบทกลอนใน
ความคิด ความเข้าใจของเด็ก

กิจกรรมในห้องศิลปะ วาดภาพใบหน้าของตนเอง โดยการ
วาดภาพระบายสี

บทบาทครู ครูเริ่มกิจกรรมด้วยการซักถามพูดคุยกับเด็กถึงส่วน
ประกอบบนใบหน้า แนะนำให้เด็กสังเกตจากใบหน้าของเพื่อน หลังจากนั้นก็
อธิบายขั้นตอนการทำงาน อธิบายการใช้อุปกรณ์

สื่อการสอน ใบหน้าของเพื่อน อุปกรณ์คือ ปากกากันน้ำ สีน้ำ
การจัดสิ่งแวดล้อม สะอาด เรียบร้อย

หลังจากที่วิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว นำข้อมูลเหล่านั้นไปทำการเปรียบเทียบข้อมูล
(constant comparison) กับข้อมูลการรับรู้ของผู้บริหารและครู เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหมือนกัน
และความแตกต่างกัน ของข้อมูลการรับรู้และการปฏิบัติ และเชื่อมโยงข้อมูลการรับรู้และการ
ปฏิบัติที่สัมพันธ์กันของแต่ละโรงเรียน

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลการสังเกตและการสัมภาษณ์

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	ข้อมูลจากการสังเกต
การรับรู้ของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการจัดศูนย์ศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวคิด ทางการศึกษาเรกจิโอเอมเลีย คือ การจัดให้มีกิจกรรมศิลปะทั้งใน ห้องเรียน และในห้องกิจกรรมศิลปะ ต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดง ออกถึงความสุนทรีย์ที่เด็กมีต่อสิ่ง ต่างๆ ออกมาผ่านงานศิลปะ เพื่อ สื่อสารกับผู้อื่น เน้นการจัดกิจกรรม หรือการสอนที่ไม่ไปก้าวท้าวกับความ คิดของเด็ก ความกล้าแสดงออก	กิจกรรมในชั้นเรียน ที่เป็นกิจกรรมศิลปะ คือ การทำงาน ศิลปะกับบทกลอน กิจกรรมร้อยลูกปัด เป็นผลงานศิลปะแบบผสม ผสานสื่อศิลปะ (Mixed Media) ลักษณะขั้นตอนการทำงาน เป็นแบบ Decorate Art คือ ค่อยแต่งเติมสิ่งต่างๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สื่อศิลปะ ปากกากันน้ำ สีผสมอาหารที่ให้เด็กใช้แทนสีน้ำ เนื่องจากครูมองว่า สีผสมอาหารให้สีที่สดกว่าสีน้ำทั่วไป กระดาษห่อ ของขวัญ ดินสำหรับปั้นเป็นพระจันทร์ ครูมีบทบาทในการชักชวนให้เด็กๆ เกิดความคิดต่างๆ จากบท กลอน ด้วยเริ่มเปิดการสนทนาด้วยการอ่านบทกลอนให้เด็กๆ ฟัง และ ซักถามถึงลักษณะของภาพ จากความหมายของคำต่างๆ ในบทกลอน ในความคิด ความเข้าใจของเด็ก

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	ข้อมูลจากการสังเกต
	<p>กิจกรรมในห้องศิลปะ วาดภาพใบหน้าของตนเอง โดยการวาดภาพระบายสี</p> <p>ครูเริ่มกิจกรรมด้วยการซักถามพูดคุยกับเด็กถึงส่วนประกอบบนใบหน้า และให้เด็กสังเกตจากใบหน้าของเพื่อน หลังจากนั้นก็อธิบายขั้นตอนการทำงาน อธิบายการใช้อุปกรณ์</p> <p>สื่อการสอน ใบหน้าของเพื่อน อุปกรณ์คือ ปากกากันน้ำ สีน้ำ การจัดสิ่งแวดล้อม สะอาด เรียบร้อย</p>

ขั้นตอนที่ 3 จากขั้นตอนดังกล่าวนำไปสู่การสร้างข้อสรุปย่อยเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานของผู้บริหารและครู ที่สะท้อนการรับรู้เกี่ยวกับการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในแต่ละโรงเรียน การเขียนข้อสรุปย่อย เป็นการสรุปความคิดเกี่ยวกับดัชนีนั้น ๆ และหาความสัมพันธ์ของดัชนีแต่ละตัวเข้าด้วยกัน เป็นการสังเคราะห์รวบรวมข้อสรุปย่อย ๆ ไปสู่การสร้างบทสรุป

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างบทสรุป ผู้วิจัยใช้การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) โดยใช้ข้อสรุปย่อยมาประมวลผลหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ข้อความที่ได้จึงเป็นข้อค้นพบและเป็นบทสรุปของการวิจัย และเมื่อพบว่ามีส่วนของบทสรุปยังไม่อาจตอบปัญหาได้ หรือนำมาเชื่อมโยงไม่ได้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ต่อด้วยการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยง

6. การนำเสนอข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาออลดอร์ฟและเรกจิโอ เอมิเลีย แบ่งออกเป็น 2 บท ดังนี้ คือ

1) บทที่ 4 การจัดสุนทรียศึกษาสำหรับปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวทางการศึกษาออลดอร์ฟและเรกจิโอ เอมิเลีย เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบคำถามวิจัยที่ 1 คือ โรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาออลดอร์ฟ และเรกจิโอ เอมิเลีย ประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาในการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างไร

2) บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาออลดอร์ฟ และเรกจิโอ เอมิเลีย เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบคำถามวิจัยที่ 2 คือ การประยุกต์ใช้แนวคิดทางการศึกษาออลดอร์ฟ และเรกจิโอ เอมิเลีย ในการจัดสุนทรียศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร